

Thu Giang
NGUYỄN DUY CẦN

Thuật XỬ THẾ

của người xưa

THU GIANG
NGUYỄN DUY CẦN

THUẬT XỬ THẾ CỦA NGƯỜI XUA

(Tái bản có sửa chữa)

NHÀ XUẤT BẢN TỔNG HỢP ĐÔNG THÁP
—1995—

LỜI GIỚI THIỆU

"Ăn ở sao cho trái sự đời
Vừa lòng cũng khó há rằng chơi
Nghe như chọc ruột tai làm điếc
Giận dẫu cắn gan miệng mỉm cười..."

Mấy câu thơ trên là của nhà văn hào Nguyễn Công Trứ (1778 - 1859). Nguyễn Công Trứ là một người mà cuộc đời đã mấy phen thăng trầm ; khi còn là học trò nghèo đã phải làm người ở gánh đồ cho phường hát, khi làm quan có lúc phải giáng xuống làm lính. Nguyễn Công Trứ là người có tài kinh bang tế thế : Đánh giặc giỏi, làm kinh tế giỏi, chính ông đã điều hành công việc đắp đê ngăn biển mở rộng đất đai canh tác thêm hai huyện Kim Sơn, Tiền Hải. Ông cũng là người có phong độ phóng khoáng hào sảng ít ai sánh kịp. Một người lỗi lạc như vậy mà phải thừa nhận : "Ăn ở sao cho trái sự đời - vừa lòng cũng khó há rằng chơi" thì đủ

hiểu vấn đề "đổi nhân xử thế" không phải dễ dàng, xem thường.

Tác giả Thu Giang Nguyễn Duy Cần lấy nhan đề cho sách : **Thuật xử thế** Nói vậy rất đúng. Xử thế là một kỹ thuật, một nghệ thuật... Tác giả vốn là một học giả đọc nhiều hiểu rộng.. Từ kho sách cổ kim đông tây, học giả chọn lọc những mẫu truyện chứa đựng những tư tưởng, cách ngôn, hành vi đặc sắc và sâu sắc để giúp cho độc giả suy ngẫm về cách xử thế.

Nhân vật trong các mẫu truyện đều là các danh nhân tên tuổi đã được ghi trong lịch sử. Như vậy, những cách xử thế của các vị thật đúng là những bài học có giá trị đối với chúng ta.

Huống nữa, những bài học này đã được lưu truyền qua nhiều thế hệ, nghĩa là đã chấp nhận sự thử thách của thời gian tức thì không phải tầm thường.

"Ôn cố tri tân" là một việc rất bổ ích.

Tuy nhiên không nên quên **quan điểm lịch sử cụ thể và luật tiến hóa.**

Cũng là truyện xưa, có câu truyện đánh dấu mạn thuyền tìm guom : Có một người đang ngồi trên chiếc thuyền ở giữa dòng, lỡ tay đánh rớt thanh guom xuống sông ; anh ta vội "đánh dấu"

chỗ mạn thuyền để nhớ chỗ guom rút đặng đến bờ thì cứ chỗ ấy mà lội xuống nước "tìm" guom. Tất nhiên không tìm thấy guom !

Xưa là xưa, nay là nay. Cái gì đúng với **xưa** vị tất đúng với **nay**. Cứ khu khu giữ lại cái **xưa** trong khi hoàn cảnh không gian, thời gian đã đổi thay rồi, ấy là giáo điều, bđo thủ, nệ cổ một cách lộ bịch, giống như người "đánh dấu mạn thuyền tìm guom" nói trên.

Nếu vậy, những bài học của **xưa** có ích lợi gì cho **nay** ? Giá trị của chúng là ở điểm phương pháp luận. Học **xưa** không phải là máy móc làm "nguyên xi" như người **xưa** mà là xem cách xử thế của người **xưa** trong các trường hợp cụ thể từ đó suy xét, rút kinh nghiệm cho mình trong những tình huống cụ thể mình gặp. Học bao giờ cũng bao hàm sáng tạo.

Đọc cuốn sách này, độc giả có thể trở thành một người gàn dở, lỗi thời, ăn cơm mới nói chuyện cũ, không thích ứng với hiện tại, một "quái tượng", một chúong ngại, một trò cười cho những người chung quanh hoặc trở thành một người thông tuệ, khôn ngoan, biết giải quyết tốt đẹp mọi công việc, làm vừa lòng mọi người và tránh cho mình những lúng túng, vụng vê, lỗi lầm đáng tiếc.

*Trở thành thế này hay thế kia là do nơi
độc giả biết hay không biết sử dụng sách. Con
ngựa hay nếu vào tay người không biết cưỡi,
thanh kiếm sắc nếu vào tay người không biết
dùng, cũng trở nên vô dụng thậm chí có hại, ấy
cũng là một lời nhận xét, một kinh nghiệm của
người xưa để lại cho đời sau.*

Giáo sư HOÀNG NHƯ MAI

Phi lộ

Cổ ngọc nói : "Mặt trời không có, đối với kẻ đui, sấm sét không có, đối với người điếc".

Văn hào Đức, Hermann de Keyserling, có thuật câu chuyện ngộ nghĩnh này : "Một mục sư kia nói với đứa con trai mười lăm tuổi của ông : Từ mười lăm đến hai mươi tuổi, cha cho con có quyền tin tưởng con thông minh hơn cha ; - từ hai mươi đến hai mươi lăm tuổi, cha cũng cho con có quyền tin tưởng con thông minh bằng cha ; - nhưng, từ hai mươi lăm đến ba mươi tuổi thì cha bắt buộc con phải nhìn nhận cha thông minh hơn con một cách tuyệt đối vậy".

Chưa kinh nghiệm mà nghe bàn đến cái khôn ngoan do kinh nghiệm mà có kia, làm sao tin được, làm sao không mỉm một nụ cười ngờ vực được...

Tôi đã từng sống qua cái tâm sự của thanh niên, tôi cũng đã từng mỉm một nụ cười ngờ vực...

Nhưng hôm nay, tôi không còn giữ được nụ cười ấy nữa... Cái hay của cố nhân, cũng như cái dở của cố nhân đều có thể là những bài học thâm trầm cho ta tất cả... "Trạch kỳ thiện giả nhi tòng chi, kỳ bất thiện giả nhi cải chi.."

Bởi vậy tôi phải thấp hương mà đọc lại những gì xưa kia tôi ngỡ vụn...

Thu Giang Nguyễn Duy Cần

THAY LỜI TỰA

• Trang Tử nói : "Có lò là để bắt cá, đặt cá, hãy quên lò. Có dò là để bắt thỏ, đặt thỏ, hãy quên dò. Có lời là để tỏ ý, đặt ý, hãy quên lời... Ta làm sao tìm được kẻ **biết quên lời**... để cùng nhau đàm luận".

*

• Một ngày kia, Phật chỉ trăng, bảo các đệ tử : "Kìa là mặt trăng, cứ ngó theo ngón tay ta thì thấy. Nhưng, nên nhớ : Ngón tay ta không phải là trăng. Những lời ta giảng về Đạo cũng vậy : Các con cứ nghe lời ta giảng mà tìm Đạo. Nhưng nên nhớ : Lời giảng của ta không phải là Đạo".

*

• Bàn đến cái đạo xứ thế hôm nay, đâu có khác nào : Chẳng qua là "cái dò săn thỏ" hay "cái ngón chỉ trăng"...

• Và chỉ cớ thế thôi...

(THU GIANG)

• *Cái gì cũng biết, mà cái Đạo Làm Người chưa biết, chưa gọi được là người khôn.*

(HOÀI NAM TỬ)

*

• *Ở đời, không có cánh ngò nào dễ xử...*

(TÁNG QUỐC PHIÊN)

*

• *Người ta mà có bỏ được những cái khôn vặt mới có thể khôn lớn được...*

*

KHÔN, chết...

DẠI, chết...

BIẾT, sống...

(TRANG TỬ)